

DATUM
2025-10-02DIARIENR
2025/143-4ERT DATUM
2025-06-05ER BETECKNING
LI2025/01164

Regeringskansliet
Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
Enheten för djur och livsmedel

En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag (SOU 2025:64)

Statskontoret lämnar synpunkter utifrån vår kompetens om styrning och organisering av offentlig verksamhet. Statskontoret har avgränsat remissvaret till förslaget att föra över ansvaret för livsmedelskontrollen från kommuner och länsstyrelser till Livsmedelsverket. I remissvaret kommenterar vi också avgifterna som myndigheten beslutar om och disponerar.

Livsmedelsverket får ansvaret för livsmedelskontrollen (19.1)

Statskontoret *avstyrker* förslaget att föra över ansvaret för livsmedelskontrollen från kommuner och länsstyrelser till Livsmedelsverket. Vi delar utredningens bedömning att nuvarande kontrollorganisation har brister vad gäller likvärdighet. Det kunde vi också se i vår myndighetsanalys av Livsmedelsverket.¹ Men jämfört med utredningen ser vi fler hinder och utmaningar när det gäller att centraliseringen leder till en mer likvärdig livsmedelskontroll. Vi bedömer också att utredningen underskattar riskerna med en sådan omorganisation. Det gäller inte minst hur Livsmedelsverket ska klara av att bygga upp en helt ny kontrollorganisation samtidigt som myndigheten ska hantera de snabbt växande uppgifterna inom civilt försvar.

Centralisering ökar inte automatiskt likvärdigheten

Förslaget att ansvaret för den offentliga kontrollen för livsmedel och annan offentlig verksamhet i anslutning till denna förs över från de kommunala

¹ Statskontoret (2025:12). *Myndighetsanalys av Livsmedelsverket*.

kontrollmyndigheterna och länsstyrelserna till Livsmedelsverket skulle kräva ett omfattande arbete för att förbättra likvärdigheten. I vår myndighetsanalys av Livsmedelsverket konstaterade vi att myndigheten har problem med sin egen kontroll av slakterier och vilthanteringsanläggningar (slakterikontrollen) och att det riskerar att leda till att företagen inte konkurrerar på lika villkor. Även om myndighetens egen decentraliserade slakterikontroll är vitt skild från den kontroll som Livsmedelsverket föreslår att ta över så väcker det ändå frågan hur likvärdighet kan uppnås. Vi bedömer att utredningen inte på ett tydligt sätt beskriver hur ökad likvärdighet ska uppnås i den föreslagna kontrollorganisationen.

Det finns exempel på när myndigheter tar över decentraliserade verksamheter och där utfallet inte blivit tillfredsställande. I en rapport från Statskontoret analyserade vi Migrationsverkets hantering av asylärenden och kom fram till att det finns flera tecken på att enhetligheten brister på ett sätt som kan gå ut över rättssäkerheten.² Försäkringskassan är en annan stor myndighet som centraliserades. Handläggningen av flera förmåner som tidigare hade handlagts av lokala försäkringskassor i varje län blev mer centraliserad. Inspektionen för Socialförsäkringen (ISF) har granskat Försäkringskassan och konstaterade att myndigheten alltför har problem med variationen i beslutsfattandet och att det finns brister i likvärdigheten och rättssäkerheten i olika förmåner³

Förstatligande medför effektivitetsrisker

Statskontoret bedömer att det finns utmaningar med ett statlig övertagande av livsmedelskontrollen. Vi har tidigare förordat en ökad kommunal samverkan framför ett statligt övertagande av livsmedelskontrollen. Vi konstaterade dock att likvärdighets- och rättssäkerhetsskäl kan tala för att tillsynsuppgifter som livsmedelskontrollen bör vara ett statligt ansvar. Vi bedömde också att ett statligt övertagande skulle medföra stora effektivitetsrisker, åtminstone på kort och medellång sikt. Effektivitetsriskerna bestod av omställningskostnader, lokalkostnader, it-stöd samt problem att bygga upp en ny kontrollorganisation.⁴ Utredningen har inte visat hur dessa risker ska hanteras på ett tydligt sätt, så att målet med förändringen kan uppnås. Det finns också en stor risk att Livsmedelsverkets övertagande av kontrollmyndigheterna kommer att ta lång tid. I en rapport från Statskontoret analyserade vi när myndigheter tar över verksamheter från lokala och regionala fristående myndigheter. Vår analys visade att det tagit

² Statskontoret (2024:14). *Många är små - Migrationsverkets styrning och uppföljning av den rättsliga kvaliteten i asylprocessen.*

³ Inspektionen för socialförsäkringen (2010:9). *Effektiviteten i Försäkringskassans administration 2000-2009* och Inspektionen för Socialförsäkringen (2018:12). *Ökning av antalet personer som får beslut om indragen sjukpenning.*

⁴ Statskontoret (2017:9). *Stärkt livsmedelskontroll genom ökad kommunal samverkan.*

många år innan reformarbetet kommit igång på allvar och ännu längre tid innan resultaten har kunnat utläsas.⁵ Vi har tidigare också konstaterat att omfattande förändringar i myndigheter ofta tar mer tid och kostar mer pengar än beräknat.⁶ Om beslut tas att den nya kontrollorganisationen förändras så är det angeläget att tidplanen inte är alltför snäv så att myndigheten har möjlighet att bygga upp organisationen i rimlig takt. Det är även viktigt att beakta riskerna som medföljer vid en snabb omställning. Det kan exempelvis handla om att omställningen tar resurser från annan verksamhet hos myndigheten och att annan verksamhet prioriteras ner eller att kvaliteten i verksamheten minskar. Ledningsstrukturer kan bli ansträngda under en omställning, vilket kan påverka myndighetens förmåga att driva strategiska frågor. Detta kan i sin tur påverka effektiviteten i verksamheten.⁷

Alltför krävande för Livsmedelsverket att växa på två fronter samtidigt

Förslaget att Livsmedelsverket ska ta över ansvaret för cirka 270 kontrollmyndigheter innebär ett omfattande tillägg i Livsmedelsverkets uppdrag. Myndighetens nya uppgifter och uppdrag som gäller det civila försvaret har ökat kraftigt de senaste åren. I vår myndighetsanalys såg vi att det är en utmaning för myndigheten att växa snabbt och samtidigt se till att man använder sina medel effektivt. Det gäller både inom myndighetens egen verksamhet och i det bredare arbetet tillsammans med andra myndigheter inom sektorn. Analysen visade också att det är en utmaning att förena de traditionella myndighetsuppgifterna som rör livsmedelssäkerhet och det nya uppdraget avseende civil beredskap. Om Livsmedelsverket *samtidigt* ska ta över kommunernas och länsstyrelsernas livsmedelskontroller bedömer vi att det kan leda till konsekvenser för hur effektivt och ändamålsenligt myndigheten kan hantera sina olika verksamheter.

I det fortsatta arbetet bör regeringen se över om Livsmedelsverket bör disponera avgiftsinkomster och besluta om avgifternas storlek

I utredningens uppdrag ingick att föreslå en ändamålsenlig finansiering för livsmedelskontrollen för att minska företagens kostnader. Utredningen analyserade av någon anledning inte frågan om vem som ska disponera avgiftsinkomsterna och vem som ska besluta om avgifternas storlek. Det är en fråga som kan ha stor

⁵ Statskontoret (2010). *När flera blir en – om nyttan med enmyndigheter*. Om offentlig sektor 1.

⁶ <https://www.statskontoret.se/fokusomraden/styrning-av-stora-myndigheter/forandrigsarbete-inom-stora-myndigheter/> Hämtad 2025-08-20.

⁷ Statskontoret (2023: *När myndigheter ställer om – Erfarenheter av snabba omställningar*. Om offentlig sektor.

betydelse för hur effektivt verksamheten bedrivs och hur höga avgifter som företagen får betala.

Livsmedelsverket disponerar idag inkomsterna från alla sina avgiftsbelagda verksamheter och beslutar om hur stora avgifterna ska vara i de flesta fallen. Att Livsmedelsverket disponerar inkomsterna från de avgiftsbelagda verksamheterna är ett avsteg från budgetlagens huvudprincip att inkomsterna ska gå direkt till statskassan medan verksamheten finansieras med anslag. Skälet till denna princip är att det finns risker för att en myndighets incitament att bedriva en effektiv verksamhet är mindre om den får behålla inkomsterna från sina avgifter. Det gäller särskilt om myndigheten dessutom får besluta om avgifternas storlek.

I vår myndighetsanalys föreslår vi att regeringen bör ta ställning till om Livsmedelsverket även i fortsättningen bör disponera inkomster från avgifter och besluta om hur stora avgifterna ska vara. Både Statskontoret och Riksrevisionen har nyligen uppmanat regeringen att se över de offentligrättsliga avgifter där myndigheten både beslutar om avgifternas storlek och behåller intäkterna från dem.⁸ Statskontorets rapport redovisar exempel på att en verksamhet där en myndighet både disponerar avgiftsinkomster och beslutar om avgiftsnivån kan leda till avgifter som ökar snabbare än priserna i samhället i övrigt.⁹

Om det blir verklighet av utredningens förslag att Livsmedelsverket ska ta över kommunernas och länsstyrelsernas livsmedelskontroll kommer de sammanlagda avgifterna som företagen betalar till myndigheten att bli flera gånger större än de är i dag. Det gör att frågan om vem som disponerar avgiftsinkomsterna och beslutar om avgifternas storlek blir väldigt viktig för att säkerställa att inte livsmedelsföretagen får betala onödigt höga avgifter.

Regeringen bör ta ställning till mer tid för implementering eller ökade medel för samverkan beroende på vägval

Om regeringen väljer att gå vidare med förslaget är det angeläget att Livsmedelsverket får tillräckligt med tid för att planera och genomföra förslaget. Tidplanen behöver ta hänsyn till att Livsmedelsverket också ska ha förutsättningar att hantera myndighetens kraftigt ökade uppgifter inom civilt försvar.

⁸ Statskontoret (2024). *Vem är det som kör? Avgiftsbelagd verksamhet i staten.*

Riksrevisionen (2025). *Avgiftsbelagda tjänster–risk för ineffektivitet när myndigheter bestämmer och disponerar avgifterna.*

⁹ Statskontoret (2024). *Vem är det som kör? Avgiftsbelagd verksamhet i staten.*

Om regeringen inte går vidare med förslaget ser vi att regeringen bör överväga andra sätt att stärka likvärdigheten i livsmedelskontrollen. Regeringen kan exempelvis utöka stödet till kommunal samverkan. Regeringen kan också stödja likvärdigheten i kontrollen genom att öka Livsmedelsverkets anslag så att myndigheten i större utsträckning kan följa upp livsmedelskontrollen. Att på olika sätt stödja arbetet för likvärdighet inom ramen för den befintliga myndighetsstrukturen är sannolikt betydligt billigare än att föra över ansvaret för livsmedelskontrollen från kommuner och länsstyrelser till Livsmedelsverket. Däremot kanske effekten på likvärdigheten inte blir lika stor.

Generaldirektör Annelie Roswall Ljunggren har beslutat i detta ärende. Utredningschef Gabriel Brandström och utredare Martin Snygg Söder, föredragande, var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Annelie Roswall Ljunggren

Martin Snygg Söder